

Memories of the Past, Resolve for the Future: Insights on Parshas Zachor

Rabbi Shmuel Silber

Dedicated as a z'chus for a refuah shelaimah for Chaim Shlomo ben Malka

1. דברים פרק כה

(יז) זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדַרְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (יח) אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדַרְךָ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאֶתְּהָ עֵינֶיךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: (יט) וְהָיָה בְּהִנָּיִחַ יְקֻנֶּךָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אֲיֻבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְקַוֶּךָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זְכוֹר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

17 You shall remember what Amalek did to you on the way, when you went out of Egypt, 18 how he happened upon you on the way and cut off all the stragglers at your rear, when you were faint and weary, and he did not fear God. 19 [Therefore,] it will be, when the Lord your God grants you respite from all your enemies around [you] in the land which the Lord, your God, gives to you as an inheritance to possess, that you shall obliterate the remembrance of Amalek from beneath the heavens. You shall not forget!

2. משיבת נפש דברים פרשת כי תצא פרק כה פסוק יז

(יז) זכור את אשר עשה לך עמלק וכו'. איתא בסמ"ק, וז"ל: לזכור מעשה עמלק דכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק, וזהו בשבת שלפני פורים. עכ"ל סמ"ק. וז"ל: סמ"ג ותניא זכור בפה יכול בלב, כשהוא אומר אל תשכח, הרי שכחת הלב אמור, ומה אני מקיים זכור, בפה עכ"ל.

R. Yochanan b"r Aharon Luria was born in a well-known rabbinic family c. 1440 in Alsace, on the Franco-German border. He studied in the yeshivot of Germany, and afterwards became a rabbi, decider, and preacher in a number of communities of Alsace, becoming one of the great rabbis of his generation. He passed away in 1514.

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרפה סעיף ז

י"א (יד) שפרשת זכור ... חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא (טז) למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא. הגה: ואם אי אפשר להם לבא, (יז) מ"מ יזהרו לקרותם (יח) בנגינתם ובטעמם (מצא כתוב).

4. ספר החינוך מצוה תרג

משרשי המצוה, לתת אל לבנו שכל המיצר לישראל שנאווי לפני השם ברוך הוא, וכי לפי רעתו וערמת רוב נזקו תהיה מפלתו ורעתו כמו שאתה מוצא בעמלק כי מפני שעשה רעה גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם ציונו ברוך הוא לאבד זכרם מני ארץ ולשרש אחריו עד כלה.

5. פנים יפות דברים פרשת כי תצא פרק כה פסוק יז

(יז) זכור וגו'. זכור בפה, יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים זכור בפה [מגילה יח א] צריך להבין למה בכל זכירות שבתורה כגון זכור את יום השבת שהוא ג"כ בפה, לא הוצרך לפרש אלא גבי עמלק, מפני שכל הזכירות הם צורך שעה, בשבת להמשיך עליו קדושת היום, וכן זכירות מרים להזהר מלשוון הרע וכן זכירות אחרות, אבל זכירת מחייית עמלק אינו צורך שעה אלא בעת קץ, ה"א [דין] שלא ישכח בלב, הוצרך התורה לרבות זכירה בפה ...

R. Pinchas son of R. Zvi Hirsh haLevi Horowitz (or Ish Horowitz) was born in Tchorstekov, Poland, in 1730, to a rabbinical family, studied Torah with his father who was the Rav of Tchorstekov, and with his brothers, R. Nachum, later Rabbi of Preskov, and R. Shmuel Shmelke, later rabbi of Nicolsburg. Later, the two brothers, R. Pinchas and R.

Shmuel became close students of R. Dov Baer of Mezritch, the disciple of the Ba'al Shem Tov. R. Pinchas served as rabbi of various cities, and in 1772 was appointed to replace R. Avraham Abush (d. 1768) as rabbi of Frankfort am Main, serving as its rabbi for 33 years, until his death in 1805.

6. מאורות הראי"ה (רט"ז)

- א זכירת עמלק. "אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" (דברים כה יח). ואיתא במכילתא שהי' נכנס לתוך כנפי הענן וגונב נפשות מישראל והורגן. ששנאת עמלק אינה דומה כלל לשנאת האומות הנהוגה בין אומה לחברתה, שאין השנאה כ"א על הכלל ולא על הפרט, אבל עמלק הי', שהי' שונא קדושת ישראל מעיקרו, הי' בעיניו דבר גדול אפי' אבידת נפש אחת מישראל, מפני ב שלא היתה שנאתו תלויה בדבר, כ"א שנאה עצמית, מצד שנאת הרע לטוב, מפני שהוא הפכו. וע"כ אמר שמואל כשהרג את אגג: "כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך" (שמואל א טו לג), כי הרג נשים שאינן בנות מלחמה כלל, וזה מורה על השנאה הפרטית מצד שנאתו קדושת ישראל. והנה בזה היתה טעותו של שאול, שהביא את אגג חי וחשב שהיא נפילה יותר גדולה לו מאילו המיתו, שהמלך כשנתפס הרי הוא לו רע ומר ממות, אך כ"ז [=כל זה] היה שייך אם היתה שנאת עמלק וביתו לישראל כדרך שנאת עמים, שצריך להתנהג בנקמתו כדרך נקמת עמים להשפיל כבודו, אבל עמלק, כל חפצו הוא רק במה שלא יזכר שם ישראל חי, ואפי' למעט איש אחד מישראל חשוב אצלו דבר גדול, מדתו הראוי' לו אינה כ"א לאבדו מתחת שמי ד'.
- ד גם מצד שהוא עצם הטומאה, המנגד אל הקדושה, הוא מטמא את העולם במציאותו, וכ"ז [=וכל זמן] שהוא בעולם הוא דוחק את רגלי הקדושה, וע"כ
- ה ביעורו מצוה, ועובר על ב"י בהשהותו. והנה שאול חשב, שעיקר ענין האבדת עמלק הוא רק כדי שלא יצאו ממנו פעולות רעות בפועל, אבל באמת אינו כן, כי אף שהפעולות הרעות מוכרחות לצאת ממנו, כי "מרשעים יצא רשע" (שמואל א כד יג), אבל עיקר מצות מחיתו הוא כביעור חמץ וע"ז [=ועבודה זרה], כדי למעט את הטיפלה, שמטמא אוירו של עולם במציאותו, ע"כ הי' שמואל חותך את בשרו של אגג ומשליך לנעמיות (פסיקתא דרב כהנא ג. הנחומא כי תצא ט), כדי שיחבער לגמרי מן העולם.
- ו ויען שטבעו של עמלק, שתהי' שנאתו פרטית על נפש מישראל, ע"כ גם שנאת המן היתה סיבתה פרטית, מרדכי. רק "ויבז בעיניו" (אסתר ג ו) — ומתוך כך בא לעקור את הכלל, היינו להורות שהתנגדותו היא התנגדות לעצם הקדושה ששורה ג"כ על כל איש מישראל בפ"ע [=בפני עצמו].

7. באר החיים (ל'ט)

A. מצות היום בשבת זו היא למחות שמו
וזכרו של עמלק על ידי קבלת עול תורה
ומצוות וקיומן, וכתב ב'בית אהרן' (לפורים
ז.ט) "כל איש ישראל, כל מה שהוא
עושה, צריך להיות שבזו העשייה יתמחה
הזכר של עמלק", וכאשר יהיה בזה
כל בר ישראל אזי בטוח אני אשר חיש
מהר יהיו פטורים מכל הצרות".

א. דהא מחיית עמלק בימינו היא על ידי קיום מצוות ה', ומעט אור דוחה הרבה מן
החושך. חסיד גדול ומפורסם היה הרה"ח רבי זלמן בריזל ז"ל [מחשובי חסידי קארלין].
פעם אחת ביציאתו מן המקוה קשר את מנעליו וזעק בינו ובין עצמו "ימח שמו, ימח
שמו", עמד שם יהודי בקרבת מקום ונחרד ממה ששמעו אזניו, וחשש שמא גרם לו
מאן דהוא רעה וע"כ הוא מקללו קללה כזו, לכן ניגש אליו ושאלו אם בידו לעזור
לו, נענה החסיד והשיב לו בניחותא שלא קרה לו מאומה רק שב'בית אהרן' מבואר,
שבכל מצוה צריך האדם לכוון שברצונו למחות זרעו של עמלק, ועל כן בעת קשירת
הנעלים כפי הנפסק בשו"ע (או"ח סימן ב סעיף ד) הרי הוא מכוון למחות שמו וזכרו
מתחת השמים, ולכן קללו שבזה ימח הקב"ה שמו מעל פני האדמה במהרה.

8. תהלים פרק קמז

(ד) מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא: (ה) גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר:

4. *He counts the number of the stars; He calls them all by name.* 5. *Our Lord is great and has much strength; His understanding cannot be calculated.*

9. על התשובה (268-270)

אולי זו משמעות הפסוקים (תהלים קמז, ד"ה) שאנו
 אומרים בכל יום בפסוקי-זמרא: "מונה מספר לכוכבים —
 לכולם שמות יקרא: גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין
 מספר" — למה "לתבונתו אין מספר" — ולא לתבונתו אין
 קץ או אין גבול? אלא שנראה לי, כי כך פירושו של מקרא:
 הקב"ה מונה מספר לכוכבים, הוא מסדר את הכוכבים במש-
 מרותיהם ברקיע, שולט בקונסטלציות חשמימיות העצומות
 לאין שיעור וגבול והוא עצמו הרי הוא אינסוף, גדול ורבי-כח
 ובכל-זאת: "לתבונתו אין מספר", לתבונתו חסרת-הגבולות
 ולחכמתו הכוללת ומקיפה הכל — אין למספר כל חשיבות.
 בורא עולם שברא ש"י עולמות עצומים, מיליוני כוכבים, מע-
 רכות שמימיות אדירות המשתרעות על פני שטחים פנטסטיים
 של מיליוני שנות-אור — אפשר היה לחשוב שהוא אוהב גדלות,

רחבות, עוצמה; שהרי "גדול אדונינו ורבי-כח" — לא כן, אלא, "לתבונתו" — מבחינתו שלו, "אין מספר", אין כל חשיבות למספרים הגדולים. בעיניו יש לגרגיר הקטן, למשהר-שבמשהו הזעיר אותו ערך כמו למערכות האסטרונומיה העצומות. אין ההשגחה מתחשבת בקוואנטום. ומשום כך, כך נפסקת

המושג בכל הנוגע למוסר היהדות וכחוצה לו...
 ביהדות חשוב לא-רק המעשה ההירואי הגדול, מעשה שהכל מתפעלים ממנו ומתפלאים עליו, מעשה שדורות עומדים משתאים נכחו ותמהים איך יכול היה אדם להגיע לדרגה כזו של גבורה ומסירות-נפש, כגון מעשה-העקידה.

... 140

היהדות בנויה לא-רק על שיאים הירואיים כמעשה העקידה, אלא במידה לא פחותה מכך, גם על מעשי יום-יום קטנים ושיגרתיים. כל הלומד את הגמרא בפרק "השוכר את הפועלים" שבמסכת "בבא-מציעא" (דף פו, ב) רואה באיזו התעוררות עצומה קיבל אברהם אבינו את שלשת המלאכים שנדמו לו כערביים. כל ההתעוררות הזאת באה כדי לקיים מצוות הכנסת-אורחים פשוטה בשלשה עוברי אורח אנוני-מיים. ובשכר מצווה פשוטה זו של אברהם אבינו — כך אמור שם בגמרא — זכו ישראל לטובות הרבה: למן, לעמוד-הענן, לבארה של מרים וכו'. מעשהו זה של אברהם לא היה מעשה הירואי, אלא גלוי אנושי פשוט של הכנסת-אורחים.